

Partijsko šolstvo v Sloveniji po letu 1945

DARINKA DRNOVŠEK

V Arhivu republike Slovenije v Referatu za dislocirano arhivsko gradivo I (večina gradiva tega referata predstavljajo fondi in zbirke bivšega Zgodovinskega arhiva Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije) je ohranjenega tudi precej arhivskega gradiva o izobraževanju članov komunistične partije oz. zveze komunistov v Sloveniji. Največ tovrstnega gradiva je seveda v fondu Politične šole pri Centralnem komiteju ZKS. Fond obsega 8,5 tm gradiva za obdobje od 1972-1990 in ga je arhiv prevzel po ukinitvi šole januarja 1990. Gradivo še ni arhivsko urejeno in popisano, se pa kot pripomoček uporabljajo delovodniki. Fond obsega naslednje gradivo: prijavnice študentov 1972-1989, gradivo zaključnih izpitov 1973-1989, poročila in programe o idejno političnem izobraževanju v ZKS 1972-1989, kronike Enoletne politične šole 1987-1989, dnevnik in redovalnice 1972-1989, pogodbe o delu 1987-1989, matične knjige, kartoteko študentov, zaključne naloge EPS 1981-1989, dopise 1972-1990, seje sveta in pedagoškega sveta 1982-1989 ter delovodnike 1975-1990.¹

Podatke o ostalem partijskem izobraževanju pa lahko iščemo predvsem v fondu Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije (CK ZKS), in sicer v gradivu kadrovske komisije CK KPS, ideološke komisije oz. komisije za družbenopolitična in idejna vprašanja znanosti, prosvete in idejno političnega usposabljanja komunistov (komisije so v različnih obdobjih imele nekoliko različne nazive). Te komisije so skrbele za partijsko izobraževanje v organizacijskem in vsebinskem smislu, mnogokrat v povezavi z delavskimi univerzami, Centrom za marksistično izobraževanje oz. Marksističnim centrom CK ZKS ter Centrom za družbenopolitično izobraževanje pri Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Občasno je bila ta problematika obravnavana tudi na sejah Centralnega komiteja KPS/ZKS ter sejah njegovih izvršilnopolitičnih organov (predsedstva, izvršnega komiteja, sekretariata). Tako najdemo v gradivu razna poročila, programe in informacije o delu partijskih šol in tečajev, razne teze in analize političnega izobraževanja, statistična poročila o opravljenih tečajih, seminarjih, šolah itd. ter statistična poročila in analize slušateljev, sezname udeležencev, dopise šol, razne informacije, razprave o nalogah političnih šol, kadrovske zadeve v zvezi z izborom slušateljev in predavateljev ipd.

Program je poleg spoznavanja osnov politike

in delovanja ZK ter aktualnih družbenopolitičnih in gospodarskih tem obsegal, prilagojen za posamezne oblike in stopnje izobraževanja, še temeljna poglavja iz marksizma in leninizma, zgodovino delavskega gibanja in ZKJ, politično ekonomijo, osnove sociologije, mednarodne ekonomske in politične odnose, ekonomiko SFRJ, osnove samoupravnega družbenopolitičnega sistema SFRJ, aktualne probleme socializma, splošni ljudski odpor ter družbeno samozaščito ipd.

Zveza komunistov Slovenije je razvila različne oblike tega izobraževanja z namenom dvigniti kvaliteto političnega dela svojega članstva, ga usposabljal za organizacijske, vodstvene in aktivistične naloge. Šolanje je imelo namen doseči čimvečjo ideološko in politično cnotnost zveze komunistov.

V prvem obdobju po nastanku Komunistične partije Slovenije je bil poudarek predvsem na samoizobraževanju, s prebiranjem in študijem tujejezične literature s poudarkom na razlagi družbenega razvoja in nujnosti njegovega revolucionarnega razvoja. Veliko so študirali tudi v zaporih, mnogi pa so ilegalno odšli na politično šolanje v Sovjetsko zvezo (zlasti na Komunistično univerzo narodnih manjšin Zahoda - KUNMZ). Pred drugo svetovno vojno je Centralni komitej KPJ ustanovil svoje šole v Markarski in Dubravi pri Zagrebu in so jih obiskovali tudi slovenski komunisti.²

Med okupacijo je Centralni komitej KPS za načrtno izobraževanje komunistov ustanovil Partijsko šolo pri CK KPS, ki je s prvim tečajem pričela junija 1943 na Kočevskem Rogu. Do konca vojne je bilo organiziranih 12 višjih in srednjih tečajev, ki jih je obiskovalo 557 slušateljev. Vsak tečaj je trajal približno dva meseca. Učili so se o osnovah marksizma, razvoju delavskega gibanja, o nacionalnem vprašanju, izgradnji socializma v Sovjetski zvezi, zgodovini VKP(b), strategiji in taktiki partije in NOB itd.³ Oktobra 1943 je bila ustanovljena tudi Pokrajinska partijska šola pri Pokrajinskem komiteju KPS za Primorsko. Obiskovali so jo tudi tečajniki z Gorenjske. Po napadu na šolo, januarja v Cerknem je bila začasno ukinjena. V sedmih tečajih je sodelovalo čez 390 tečajnikov. Ponovno je začela z delom septembra 1944 in organiziranih je bilo še devet srednjih in nižjih tečajev z okoli 300 udeleženci.⁴ Podobna je delo-

² Politično izobraževanje, Enciklopedija Slovenije, knj. 9, str. 99, Ljubljana 1995.

³ AS, Referat I, f. Partijska šola pri CK KPS.

⁴ AS, Referat I, f. Pokrajinska partijska šola pri PK KPS za Primorsko.

¹ Arhiv Republike Slovenije (AS), Referat za dislocirano arhivsko gradivo I (Referat I), Prevzemni zapisnik z dne 16. 1. 1990.

vala leta 1944 tudi na Štajerskem s preko 160 tečajniki. Poleg tega je bilo organiziranih še veliko divizijskih, okrožnih in okrajnih tečajev, ki se jih je udeležilo preko 2000 slušateljev. Na Kočevskem Rogu in v Beli krajini je od avgusta 1943 do osvoboditve delovala še višja skojevška šola. Enajst tečajev se je udeležilo okrog 250 skojevcev.⁵

Po vojni je Partijska šola CK KPS najprej nadaljevala s partijskimi tečaji (13., 14., 15. kurz od junija do decembra 1945),⁶ obenem pa si je Komunistična partija Slovenije prizadevala, da bi pomanjkljivo izobrazbo, kot posledico vojne, čimprej nadoknadili z raznimi oblikami izobraževanja, kot so bile VEČERNE PARTIJSKE GIMNAZIJE (1949-50), DOPISNE IN REDNE PARTIJSKE ŠOLE, ŠTUDIJI PO KROŽKIH, VEČERNI IZOBRAŽEVALNI TEČAJI (poljedelstva, vinogradništva ipd.), SEMINARJI ZA KULTURNO-PROSVETNE DELAVCE itd. Za horec-komuniste, ki so ostali brez poklica, je Svet za prosveto in kulturo LRS na pobudo Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije (CK KPS) organiziral v letih 1953-1955 tečaje za opravljanje PRIVATNIH IZPITOV za srednjo kmetijsko in gozdarsko šolo, ki jih je organizirala Ekonomska srednja šola v Ljubljani. Tečaji so bili internega značaja in so trajali dve leti. V tem času so predelali program štiriletnega šolanja.⁷ V prizadevanju za dvig idejne ravni svojega članstva, je partija poudarjala tudi pomen samoizobraževanja, to je študija marksistične literature, del Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča, programa in statuta Zveze komunistov, raznih pisem izvršilnih organov KP/ZK itd. Poleg tega je organizirala izobraževanje različnih oblik (krožke, tečaje, dopisne in redne partijske šole, aktivne komunistov posameznih strok, obiske funkcionarjev na terenu, seminarje za vodstva ipd.), ki so omogočali ideološko izobrazbo velikega števila članstva.

Decembra 1945 je Centralni komite Komunistične partije Jugoslavije (CK KPJ) sprejel odlok o NIZJIH PARTIJSKIH ŠOLAH pri centralnih komitejih KP (1945-1950), ki so trajale po 3 oz. 5 mesecev.⁸ Končalo jo je 578 udeležencev.⁹

Oktober 1948 je bila ustanovljena enoletna SREDNJA PARTIJSKA ŠOLA, ki je v različnih oblikah delovala vse do leta 1990. V letih 1948-1953 jo je končalo 313 komunistov.¹⁰ Februarja 1953 je bila preimenovana v POLITIČNO ŠOLO PRI CK ZKS. Uveden je bil vpis na podlagi

javnega razpisa in prostovoljnih prijav.¹¹ Šola je bila namenjena predvsem delavcem iz proizvodnje, ki so bili člani delavskih svetov, ter politično aktivnim članom kmetijskih zadrug, političnih organizacij in ljudskih odborov. Leta 1959 je bil sprejet nov kriterij za sprejem slušateljev: izbrani kadri, ki so imeli že določene politične izkušnje (vodstva osnovnih organizacij ZK, občinskih komitejev, delavskih svetov, sindikatov, predavateljskih aktivov itd).¹² Za ostale naj bi bile VEČERNE POLITIČNE ŠOLE, to je občinske politične šole, ki so delovale v različnih oblikah do leta 1990. Za te večerne politične šole je Politična šola pri CK ZKS prevzela inštruktorske naloge, organizirali pa so jih občinski komiteji v sodelovanju z delavskimi univerzami.

V začetku šestdesetih let se je zelo povečalo tudi število političnih šol, ki so jih organizirale delavske univerze. V obdobju od 1959 do 1964 je bilo organiziranih 460 političnih šol s 11.211 slušatelji. Za vodstva političnih in družbenih organizacij so komiteji Zveze komunistov organizirali še 300 seminarjev z 8783 udeleženci.¹³

Leta 1960 je pričela z delom ENOLETNA POLITIČNA ŠOLA v Ljubljani namesto prejšnje Politične šole pri CK ZKS. Po sklepu Sveta za šolstvo LRS o verifikaciji Politične šole z dne 6. 10. 1960 je šola dajala slušateljem srednjo in višjo stopnjo izobrazbe.¹⁴ Z ustanovitvijo VIŠOKE ŠOLE ZA POLITIČNE VEDE leta 1961,¹⁵ ki je imela možnost organiziranja tečajev za usposabljanje kadrov s srednjo strokovno izobrazbo, je CK ZKS kot ustanovitelj Politične šole v Ljubljani izdal konec leta 1962 odlok o prenehanju njenega delovanja kot samostojne ustanove in njeni vključitvi v dejavnost VŠPV kot enoletni oddelek pri VŠPV. Enoletni oddelek pri VŠPV je bil ukinjen leta 1964.¹⁶ VŠPV je vzgajala visoko izobražene kadre za delo v družbenih in političnih organizacijah, organih oblasti in državne uprave, v tisku in publicistiki ter predavatelje za predmete družbenih ved na drugih pedagoških zavodih.¹⁷ Toda to ni bila šola samo za partijske potrebe. V drugi polovici šestdesetih let je bilo vse manj sistematičnih oblik političnega izobraževanja (večerne politične šole, interesni in problemski seminarji itd.), več pa je bilo krajšega, praktičnim potrebam prilagojenega usposabljanja članov Zveze komunistov (seminarji za člane vodstev, za delo v samoupravnih organih, mesečni seminarji za sekretarje občinskih komitejev, seminarji za predsednike komi-

⁵ Politično izobraževanje, Enciklopedija Slovenije, knj. 9, str. 99, Ljubljana 1995.

⁶ AS, Referat I, f. CK ZKS, partijsko šolstvo, s. 31.

⁷ AS, Referat I, f. CK ZKS, kadrovska komisija 1955, s. 69.

⁸ AS, Referat I, f. CK ZKS, Organizacija i program nižih partijskih šola 1945, s. 30.

⁹ AS, Referat I, f. CK ZKS, partijsko šolstvo 1949, s. 30.

¹⁰ Tretji kongres Zveze komunistov Slovenije, str. 54, 1954.

¹¹ AS, Referat I, f. CK ZKS, kadrovska komisija 1953.

¹² AS, Referat I, f. CK ZKS, šolska komisija, s. 77.

¹³ Peti kongres Zveze komunistov Slovenije, str. 52, Ljubljana 1965.

¹⁴ AS, Referat I, f. CK ZKS, šolska komisija 1961, s. 143.

¹⁵ U.I.LRS, št. 4/1961.

¹⁶ AS, Referat I, f. CK ZKS, kadrovska komisija 1964, s. 136.

¹⁷ AS, Referat I, f. CK ZKS, Analiza slušateljev VŠPV v Ljubljani in Beogradu 1962-1963, kadrovska komisija, s. 124.

PREGLED PARTIJSKIH ŠOL PRI CK KPS OD OSVOBODITVE DO ZAKLJUČKA 1. 1947

TEK. ŠTEK.	VASTA TEČAJA	KDAJ SE JE VRED.	SKUPNO ŠTEVILLO TEČAJNI-KOV	IZBOR KADRA			SOCIALNI SESTAV					PARTIJSKI STAJ					USPEN			LEPENA ZAPOSLETEV					
				PROFESIONALNI	AMATEURNI	NEPROFESIONALNI	JA	UDR	KMDA	DELETO	ANITIZ	TRAVNARSKI	INIKRI	VAJENCI	INTELIGENCI	BELEPO	MELO	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951
1	SREDNJI PARTIJSKI TEČAJ PRI CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	40	54	6	10	66	5	3	4	3	1	10	7	6	4	11	22	44	24	8	6	17	20	3
2	SREDNJI PARTIJSKI TEČAJ PRI CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	66	46	6	10	5	46	3	1	66	6	7	2	21	14	68	5	22	24	3	8	22	41	1
3	SREDNJI PARTIJSKI TEČAJ PRI CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	56	53	11	10	49	5	6	6	6	7	6	5	27	64	36	22	40	22	6	7	35	3	
4	3 Mesečna šola Partijska šola pri CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	37	49	6	3	16	3	6	6	5	3	5	4	26	20	6	30	36	36	17	20	30		
5	3 Mesečna šola Partijska šola pri CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	36	67	6	4	56	6	6	6	6	7	3	2	24	26	10	14	28	25	36	13	26		
6	3 Mesečna šola Partijska šola pri CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	56	40	3	4	36	7	6	5	5	3	3	7	35	23	6	22	26	63	35	5	33		
7	3 Mesečna šola Partijska šola pri CK KPS	11. 1. 47 11. 1. 47	53	44	6	6	36	5	6	1	1	7	1	1	21	27	24	1	26	16	63	66	17	20	
SKUPAJ				66	66	10	12	276	36	36	5	21	67	24	24	40	174	10	4	474	467	80	96	665	3

OPOMBA: V RUBRIKI ZAPOSLETEV "PRIVATNO" SO VNEŠNE OSPOJENIŠE - POLJSKE DELAVKE - BREZ PARTIJSKIH FUNKCIJ

Poročilo CK KPS Centralnemu komiteju KP Jugoslavije za leto 1947
Arhiv Republike Slovenije, Referat I, f. CK ZKS, š. 18

sij, za delo z mladino itd.).¹⁸ Kmalu se je pokazalo, da Zveza komunistov potrebuje sistematično in kontinuirano izobraževanje članstva, zato je CK ZKS 10. julija 1972 ponovno sprejel sklep o ustanovitvi POLITIČNE ŠOLE CK ZKS,¹⁹ katere ustanovitev je temeljila na sklepu Sveta za šolstvo iz leta 1960, in sicer zato, da je bila s tem družbeno verificirana šola in je dajala priznano srednješolsko izobrazbo, kljub temu da je trajala le eno leto. Ta ugodnost je prav gotovo vplivala na to, da se je marsikdo vpisal na to šolo z željo čimprej priti do srednješolske izobrazbe. V prvih petih letih jo je končalo 885 slušateljev.²⁰ Namenjena pa je bila predvsem mlajšim delavcem iz neposredne proizvodnje. Z rednim delom je pričela 2. oktobra 1972. Šola je delovala kot posebna delovna enota Centralnega komiteja KPS. V šolskem letu 1973/74 je bilo ustanovljenih šest oddelkov, in sicer dva v Ljubljani in po eden v Celju, Mariboru, Kopru in Novem mestu, v naslednjem letu pa še po en oddelke v Ljubljani in Mariboru. V jeseni leta 1977 je bilo ustanovljenih tudi 12 medobčinskih študijskih središč kot dislociranih enot politične šole, ki so usklajevala in organizirala izobraževanje v regijah.²¹ Predsedstvo CK ZKS je 16. 3.

1981 sprejelo sklep, da se PŠ CK ZKS preoblikuje v kadrovsko šolo ZK, brez uradne verifikacije, to je pridobitve srednje izobrazbe.²² Imela je dva oddelka v Ljubljani in enega v Mariboru. Politična šola CK ZKS je bila ukinjena 1. 2. 1990.²³

Po letu 1974 se je razvila še ena oblika izobraževanja. Vodilni delavci Zveze komunistov so večkrat obiskali vse občine in mnoge delovne organizacije ter imeli tam svoja predavanja. Poleg tega pa so bili uvedeni tudi seminarji za kandidate za sprejem v Zvezo komunistov.

V začetku sedemdesetih let se je v organiziranih oblikah usposabljal okrog 9% vseh članov, nato pa je število začelo padati. Tako se je leta 1985 usposabljal le še slabe 5% članov,²⁴ ta odstotek pa se je v naslednjih letih še nižal. Na to so vplivale predvsem splošne družbene razmere in kriza, v katero je Zveza komunistov zašla in ki je leta 1990 pripeljala do njene ukinitve.

Za časa oblastnih komitejev v letih 1949 in 1950 je delovalo tudi 6 nižjih partijskih šol. Šole so organizirali oblastni komiteji KPS. Po reorganizaciji oblastnih komitejev je bilo odločeno,

18 Šesti kongres Zveze komunistov Slovenije, str.36, Ljubljana 1960.

19 AS, Referat I, f. CK ZKS, 27.seja CK ZKS 10. 7. 1972.

20 Osmi kongres Zveze komunistov Slovenije, str. 97, Ljubljana 1979.

21 AS, Referat I, f. CK ZKS, 81. seja predsedstva CK ZKS 9. 3.

1981, a.e. 3947.

22 AS, Referat I, f. CK ZKS, 21. seja predsedstva CK ZKS 29. 12. 1982, a.e. 6646.

23 AS, Referat I, f. CK ZKS, 2. seja CK ZKS 16. 1. 1990.

24 10. kongres Zveze komunistov Slovenije, str. 115, Ljubljana 1987.

NIŽJA PARTIJSKA ŠOLA
pri CK KPS
GORNJI LOGATEC
Štev. _____

Logatec 14. IX, 1951.

Razpored predavanj.

I. tema	1. pred.	Stara Jugoslavija in konsolidacija KPJ	13. IX.
	2. "	Proces NOB in specifičnosti	18. IX.
II. tema	1. "	Osnovni pojmi o državi in procesa stagnacije v SZ	22. IX.
	2. "	PLNS kot posledna socialistična država	27. IX.
III. tema	1. "	Prehodno obdobje iz kapitalizma v socializem	2. X.
	2. "	Industrializacija kot zakon socialističnega razvoja v FLRJ	8. X.
	3. "	Politika KPJ na vasi	12. X.
	4. "	Klase združništvo in njegove perspektive razvoja	16. X.
	5. "	Bistvo in značaj novih zakonov na področju trgovine	23. X.
	6. "	Bistvo in značaj novih zakonov na področju financ in gospodarstva sploh	29. X.
	7. "	Delovni odnosi in sistem negrajevanja v PLRJ	5. XI.
IV. tema	1. "	Vloga partije in njen sistem vodstva	8. XI.
	2. "	Vloga in delo OPG	13. XI.
	3. "	Vsebina in metode ideološke borbe in pol. vzgojnega dela	16. XI.
	4. "	Lik komunistična-komunistična morala	21. XI.
V. tema	1. "	Analiza mednarodnih odnosov	26. XI.
	2. "	KPJ in napredna gibanja v svetu	5. XII.

Konferenec, ki jih bodo imeli predavatelji, naj bi bilo po možnosti vedno pred naslednjim predavanjem.

Upravnica:
H. Horc
/Bošnjač Ljubica/

Razpored predavanj Nižje partijske šole pri CK KPS v Gornjem Logatcu,
Arhiv Republike Slovenije, Referat I, f. CK ZKS, partijsko šolstvo 1945-1951, š. 30

da se te šole vodijo centralno, in organizirane so bile tri oblastne (ljubljska, goriška, mariborska) ter mestna za Ljubljano, ki je začela delovati maja 1949.²⁵

Za izboljšanje splošne izobrazbe vodilnih partijskih kadrov na terenu so bile v šolskem letu 1949/1950 organizirane VEČERNE PARTIJSKE GIMNAZIJE,²⁶ v okviru katerih je bil predviden študij nižje gimnazije v dveh šolskih letih, in sicer 40 oddelkov. Kandidati za višjo gimnazijo pa so imeli možnost obiskovati večerne delavske gimnazije, ki so obstajale v vseh večjih centrih.

V letih 1959-1963 je za partijsko šolstvo skrbel CENTER ZA MARKSISTIČNO IZOBRAŽEVANJE KADROV, ki je deloval v okviru ideološke komisije CK ZKS. Njegove

naloge so bile organizacijski, kadrovski in vsebinski problemi večernih političnih šol ter kadrovska in programska vprašanja enoletne politične šole kompleks zadev v zvezi z začetkom delovanja VŠPV. Poleg tega je njegov delovni program zajemal tudi družbenopolitično izobraževanje v okviru rednega šolskega sistema.²⁷

Člani ZKS, ki so se že uveljavili v družbenopolitičnem življenju, so se lahko usposabljali tudi na šolah, ki jih je ustanovil CK ZKJ (VIŠJA PARTIJSKA ŠOLA DJURO DJAKOVIČ v Beogradu (1946-1954), ki jo je končalo 98 udeležencev iz Slovenije,²⁸ VISOKA ŠOLA ZA POLITIČNE VEDE v Beogradu (1960-1975) ter POLITIČNA ŠOLA ZKJ JOSIP BROZ TITO v Kumrovcu (1975-1990).

25 AS, Referat I, f. CK ZKS, partijsko šolstvo 1951, š. 30.

26 AS, Referat I, f. CK ZKS, kadrovska komisija 1954.

27 AS, Referat I, f. CK ZKS, ideološka komisija 1965, š. 150.

28 AS, Referat I, f. CK ZKS, partijsko šolstvo 1954, š. 30.